

Wiesław SZUTA*

*Wyższa Szkoła Medyczna w Sosnowcu

Roman Darowski, *Filozofia jezuitów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej w XIX wieku*

Ks. Roman DAROWSKI SJ jest profesorem zwyczajnym Akademii Ignatianum w Krakowie, autorem blisko 400 publikacji, spośród których — wydanych lub wznowionych w ostatnich latach — wymienić należy *Filozofię człowieka*¹ oraz obszerne opracowanie zatytułowane *Wkład Polaków do myśli filozoficznej na świecie*², wydane również w języku angielskim³.

Zainteresowania naukowe ks. DAROWSKIEGO w znacznej mierze dotyczyły dziejów filozofii jezuitów na ziemiach polskich. Z tego zakresu opublikował ponad 100 artykułów, a w formie książek ukazały się m.in. następujące prace: *Filozofia w szkołach jezuickich w Polsce w XVI wieku*⁴, *Studia z filozofii jezuitów w Polsce w XVII i XVIII wieku*⁵, *Studies in the Philosophy of the Jesuits in Poland in the 16th to*

¹ DAROWSKI, *Filozofia człowieka*; przekład angielski w druku.

² DAROWSKI, Wkład.

³ DAROWSKI, Polish Contributions.

⁴ DAROWSKI, *Filozofia w szkołach*.

⁵ DAROWSKI, *Studia*.

*18th Centuries*⁶, *Filozofia jezuitów w Polsce w XX wieku*⁷, „*Tezy z całej filozofii*” z *Krakowskiego Kolegium Jezuitów (1894)*⁸.

Najnowsza książka ks. DAROWSKIEGO dotyczy filozofii jezuitów uprawianej w XIX wieku w Polsce (ściślej na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej). Składa się ona z trzech zasadniczych części. *Pierwsza* część jest próbą syntezy myśli filozoficznej jezuitów tego wieku. *Druuga* to obszerny i szczegółowy słownik autorów i wykładowców jezuitów, zawierający ich biografie oraz ocenę ich poglądów. W tej części znajdujemy podstawowe informacje o wykładowcach, których dorobek nie był do tej pory powszechnie znany, co podnosi znaczenie i rangę omawianej książki. *Trzecią* część stanowi antologia tekstów wybitniejszych filozofów omawianych przez autora, a także reprinty i przekłady wybranych tekstów. Z badań DAROWSKIEGO wynika, że takimi filozofami byli przede wszystkim: Marian MORAWSKI, Józef Alojzy DMOWSKI, Wincenty BUCZYŃSKI, Józef ANGIOLINI, Franciszek KAUTNY oraz Jan NUCKOWSKI. Pod koniec książki zamieszczony też został wykaz publikacji jezuitów zagranicznych, którzy wydawali teksty filozoficzne w języku polskim.

Opracowanie obejmuje zasadniczo wiek XIX. W niektórych jednak przypadkach autor wychodzi poza to stulecie. Dotyczy to kilku jezuitów „z przełomu wieków” – wtedy, gdy ich działalność była znacząca zarówno w XIX, jak i w XX wieku. Są to w szczególności: Feliks COZEL, Jan NUCKOWSKI i Heinrich SCHAAF, których biografie zostały także zamieszczone – choć w krótszej formie – w książce Romana DAROWSKIEGO pt. *Filozofia jezuitów w Polsce w XX wieku*⁹.

Roman DAROWSKI rozumie filozofię szeroko i uwzględnia różne jej przejawy zarówno w dziedzinie teoretycznej, jak i praktycznej. Przez „ziemie dawnej Rzeczypospolitej” – o których mowa w tytule omawianej książki – rozumie on Rzeczypospolitą w granicach historycznych, w szczególności przedrozbiorowych. Chodzi także o te

⁶ DAROWSKI, *Studies*.

⁷ DAROWSKI, *Filozofia jezuitów*.

⁸ DAROWSKI, *Tezy*. Więcej informacji o DAROWSKIM można znaleźć w książce: ZIEMIAŃSKI, *Philosophia*.

⁹ DAROWSKI, *Filozofia jezuitów*.

teren, które obecnie należą do Litwy, Białorusi i Ukrainy. Wiek XIX to – jak wiadomo – okres zaborów i Polska jako państwo nie występowała na mapie Europy.

Objętość haseł osobowych jest dość zróżnicowana. Decydowała o tym – jak zaznacza DAROWSKI – nie tylko wartość merytoryczna twórczości omawianych przez niego filozofów, ale niekiedy także dostępność spuścizny danego autora i stan zaawansowania prac o nim. Obszerniejszy tekst hasła niekoniecznie świadczy o większej randze danego filozofa, a jedynie o większej ilości informacji, które się o nim zachowały. Mniej miejsca poświęcono tym autorom, którzy doczekali się już obszerniejszych opracowań, do których DAROWSKI odsyła zainteresowanych czytelników.

Szczególne miejsce wśród jezuitów–filozofów XIX wieku – a tym samym w książce DAROWSKIEGO – zajmuje najwybitniejszy z nich, a mianowicie Marian Ignacy MORAWSKI. Wprawdzie jego myśl często była przedmiotem zainteresowania historyków filozofii, jednak ciągle w stopniu niewystarczającym – jak słusznie zauważa autor *Filozofii jezuitów*.

Filozofia jezuitów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej wypełnia lukę w badaniach nad filozofią jezuitów w Polsce, jakie DAROWSKI prowadził przez wiele lat. Opublikował wprawdzie wcześniej kilka artykułów i haseł encyklopedycznych z tego zakresu, ale nie było dotąd osobnego, obszerniejszego opracowania całości filozofii jezuitów tego wieku. Wydana właśnie książka wieńczy to dzieło. Wolno więc stwierdzić, że filozofia jezuitów w Polsce od XVI do XX wieku została już opracowana. Sam autor tak o tym pisze:

Można zatem obecnie uznać, że filozofia jezuitów w Polsce od XVI do XX wieku została już – najogólniej biorąc – opracowana. Nie znaczy to oczywiście, że wszystko zostało wykonane w pełni i zadowalająco. Do zrobienia w tej dziedzinie zostało jeszcze sporo i dlatego zamierzam w jakiejś mierze zajmować się nią nadal. Mimo to uważam, że zasadnicza, główna praca została już wykonana.

Na uzupełnienie, względnie na pogłębienie czekają jeszcze w szczególności następujące zagadnienia: pełniejsze opracowanie myśli filozoficznej, zwłaszcza logicznej Marcina Śmi-

gleckiego (1563–1618), poglądy etyczne jezuitów, zwłaszcza w XVII w., niezwykle bogata i różnorodna spuścizna Wojciecha Tytkowskiego (1624–1695) oraz – jak wspomniano wyżej – filozofia Mariana Morawskiego (1845–1901)¹⁰.

Książka, dedykowana Papieżowi FRANCISZKOWI, ma dwujęzyczne (polskie i angielskie) strony tytułowe i spisy treści, a także obszernie streszczenie w języku angielskim (ss. 357-373), dające wystarczającą możliwość zapoznania się z treścią książki tym, którzy nie znają języka polskiego. Jest też zaopatrzona w indeksy osób i nazw geograficznych. Całości dopełnia bogaty materiał ilustracyjny.

Wydana właśnie praca jest ważnym przyczynkiem do poznania filozofii polskiej w XIX wieku i niewątpliwie zainteresuje historyków tego okresu.

Literatura

- DAROWSKI, R., *Filozofia człowieka*, 4. wyd., Kraków : Wydawnictwo Ignatianum, Wydawnictwo WAM, 2008, ss. 301.
- DAROWSKI, R., *Filozofia jezuitów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej w XIX wieku*, Kraków : Wydawnictwo Ignatianum, Wydawnictwo WAM, 2013, ss. 392.
- DAROWSKI, R., *Filozofia jezuitów w Polsce w XX wieku. Próba syntezy – Słownik autorów*, Kraków : Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM, 2001, ss. 367.
- DAROWSKI, R., *Filozofia w szkołach jezuickich w Polsce w XVI wieku*, Kraków : Wydział Filozoficzny TJ, 1994, ss. 450.
- DAROWSKI, R., Polish Contributions to World Philosophy, [w:] *The Contribution of Polish Science and Technology to World Heritage*, [red.] I. STASIEWICZ-JASIUKOWA, Cracow : Jesuit University of Philosophy & Education “Ignatianum”, Publishing House Wydawnictwo WAM, 2010, s. 257–285.
- DAROWSKI, R., *Studia z filozofii jezuitów w Polsce w XVII i XVIII wieku*, Kraków : Wydział Filozoficzny TJ, 1998, ss. 372.

¹⁰ DAROWSKI, *Filozofia jezuitów*, s. 15.

- DAROWSKI, R., *Studies in the Philosophy of the Jesuits in Poland in the 16th to 18th Centuries*, Cracow : School of Philosophy & Education "Ignatianum", 1999, ss. 281.
- DAROWSKI, R., [red.] „*Tezy z całej filozofii*” z *Krakowskiego Kolegium Jezuitów (1894)*, Kraków : Wydawnictwo Ignatianum, Wydawnictwo WAM, 2007, ss. 175.
- DAROWSKI, R., Wkład Polaków do myśli filozoficznej na świecie, [w:] *Wkład osiągnięć polskiej nauki i techniki do dziedzictwa światowego*, [red.] I. STASIEWICZ-JASIUKOWA, Kraków : Wydawnictwo Ignatianum, Wydawnictwo WAM, 2009, s. 251–278.
- ZIEMIAŃSKI, S., [red.] «*Philosophia vitam alere*». *Prace dedykowane Księdzu Profesorowi Romanowi Darowskiemu S.J. z okazji 70-lecia urodzin*, Kraków : Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM, 2005, ss. 793.